

Attieksme pret krūts un olnīcu vēža profilaktiskajām apskatēm un to ietekmējošie faktori: socioloģiskās aptaujas rezultāti

Maruta Pranka¹, Edvīns Miklaševičs^{1,2}, Liene Līvmane¹

¹ Rīgas Stradiņa universitāte, Onkoloģijas institūts, Latvija

² Paula Stradiņa Klīniskā universitātes slimnīca, Latvija

Ievads. Krūts vēzis ir visbiežāk sastopamā onkoloģiskā slimība sievietēm Latvijā; katru gadu saslimst aptuveni tūkstotis sieviešu. Novēlota slimības diagnoze ir viens no cēloņiem, kas negatīvi ietekmē ārstēšanas un atveseļošanās iespējas. Iedzīvotāju izvēli veikt profilaktiskās apskates ietekmē dažādi faktori, kuru noskaidrošana varētu veicināt situācijas uzlabošanos profilaktisko skrīningu un agrīnas diagnostikas jomā. Darbā prezentēti dati no kvantitatīvā pētījuma, ko veic Rīgas Stradiņa universitātes Onkoloģijas institūta pētnieki.

Darba mērķis. Analizēt iedzīvotāju pieredzi un aktivitāti krūts un olnīcu vēža profilaktisko apskašu veikšanā un tos ietekmējošos faktoros.

Materiāls un metodes. Analizēti dati no krūts vēža pacientu aptaujas. Aptaujā iesaistītas pacientes, kurām veikta ķirurģiskā ārstēšana (mastektomijas operācija) Paula Stradiņa Klīniskajā universitātes slimnīcā un kas piekritušas aptaujai. Aptauja veikta ar tiešajām intervijām, izmantojot strukturētu anketu. Krūts vēža pacientu aptauja sāka 2010. gada aprīlī. Pētījumā sasniegtā izlase uz 2014. gada 10. janvāri ir $n = 507$. Socioloģiskās aptaujas rezultāti apvienoti kopīgā datu bāzē ar pacientu klīnisko izmeklējumu datiem.

Rezultāti. Aptaujā aptvertās sieviešu grupas vecums ir no 28 līdz 92 gadiem. Aptaujas rezultāti liecina par zemu aktivitāti profilaktiskās apskates apmeklējumos. Lai gan 79,5% respondentu apstiprina, ka veic regulāras vispārējās veselības pārbaudes, tikai 49,3% apmeklē ikgadējas ginekoloģiskās pārbaudes, un 30,2% veic mammogrāfijas apsekojumus. Respondentu vecums ir faktors, kam ir būtiska sakarība ar pārbaūžu veikšanas aktivitāti. No sievietēm līdz 65 gadu vecumam ikgadējas ginekoloģiskās pārbaudes veic 65,2%; no respondentēm, kas vecākas par 65 gadiem, šīs pārbaudes veic 31,2%. Mammogrāfiju veikušas 37,4% respondenšu vecumā līdz 65 gadiem un 21,9% no respondentēm, kas vecākas par 65 gadiem.

Pastāv korelācija starp regulārām vizītēm pie ginekologa (Sig. (2-tailed) = 0,001) un mammogrāfijas skrīningiem (Sig. (2-tailed) = 0,016) ar respondentu izglītības līmeni.

Respondentu biežāk nosauktie profilaktisko apskašu neapmeklēšanas iemesli: nav sūdzību / simptomu (72,1%), nevēlēšanās (7,7%), nepietiekoša motivācija / slinkums" (6,7%), bailes no ārstiem / diagnozes (5,8%), samaksa par izmeklējumiem (5,8%), laika trūkums (3,8%), neuzticēšanās ārstam / veselības pārbaudēm (3,8%) u. c. retāk minēti faktori.

Secinājumi. Respondentu aktivitāte profilaktisko apskašu veikšanā ir zema, ko ietekme gan sociāldemogrāfiskie faktori (vecums, izglītības līmenis, ienākumi), gan subjektīvās attieksmes faktori. Profilaktiskās pārbaudes pārsvarā netiek veiktas, kamēr nav simptomu, lai gan šo pārbaūžu uzdevums ir atklāt slimību pirms simptomu izpausmes. Jāuzsver individuālā pasīvā attieksme pret profilaktiskajiem izmeklējumiem, savukārt respondentu ekonomiskās situācijas saistība ar zemu aktivitāti profilaktisko pārbaūžu veikšanā respondentu atbildēs konstatēta būtiski retāk.

Attieksme pret profilaktiskajām apskatēm var tikt mainīta ilgākā laika periodā, pašos pamatos uzlabojot sabiedrības izpratni, izglītojot sabiedrību, jau sākot ar skolas vecumu, kā arī uzlabojot profilaktisko apskašu pieejamību iedzīvotāju grupām, kurām ir apgrūtināta to sasniedzamība un ir mazāk pieejama informācija par profilaktisko apskašu iespējām.

Lai varētu ekstrapolēt kvantitatīvās aptaujas rādītājus uz visu Latvijas sieviešu populāciju, nepieciešama kontroles grupas, t. i., reprezentatīvas Latvijas sieviešu izlases, aptauja viedokļu un pieredzes noskaidrošanai.